

Tyrimo „Moterų ir vyrų finansinės (ne)priklausomybės skirtumai“ pagilintos analizės santrauka

Autorės: dr. Giedrė Purvaneckienė, Jurgita Pečiūrienė

Parengta pagal projektą „Nemokamas priežiūros darbas: Kieno pareiga?“, kurį finansuoja Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministerija.

Projektą koordinuoja Lietuvos moterų lobistinė organizacija.

Tyrimą užsakė ir vykdė projekto partneris Moterų informacijos centras.

Vilnius, 2025

Tyrimai rodo, kad moterų nemokamo priežiūros darbo krūvis reikšmingai didesnis nei vyrų. Tai turi neigiamą įtaką tiek moterų karjerai, uždarbiui, pensijoms, sveikatai, tiek ir iš to išplaukiančioms pasekmėms – finansinei priklausomybei, netolygiam valdžios ir galios pasiskirstymui, net smurto paplitimui artimoje aplinkoje.

Dėl ilgėjančios gyvenimo trukmės ir mažėjančio gimstamumo keičiasi visuomenės struktūra: daugėja vyresnio amžiaus gyventojų, o jaunimo – mažėja. Visuomenei senstant, didėja priežiūros paslaugų poreikis senyvo amžiaus asmenims, tačiau galinčių jas teikti žmonių skaičius mažėja. Todėl priežiūros krūvis vidutinio amžiaus asmenims (ypač moterims) nuolat auga.

Tarptautinėje mokslinėje literatūroje išskiriamos trys pagrindinės tendencijos, siekiant sumažinti moterų nemokamo priežiūros darbo krūvį: nemokamo darbo pripažinimas, nemokamo darbo krūvio sumažinimas ir nemokamo darbo perskirstymas tarp lyčių.

Nemokamo priežiūros darbo krūvį galima mažinti plėtojant valstybės ir savivaldybių užtikrinamas priežiūros paslaugas ir didinant asmenų, kuriems šios paslaugos reikalingos, **finansinę nepriklausomybę**. Tai leistų jiems savarankiškai padengti visas arba dalį išlaidų, susijusių su priežiūros paslaugų gavimu. Finansinė nepriklausomybė ypač svarbi moterims – jos sudaro didžiąją dalį vyriausio amžiaus asmenų, joms tenka didžiausias nemokamos priežiūros krūvis, o jų pajamos paprastai mažesnės nei vyrų.

Siekiant nustatyti moterų ir vyrų finansinės nepriklausomybės lygmenis ir ypatumus, atsižvelgiant į jų asmenines pajamas bei demografinius požymius, o taip pat sąsajas su sprendimų priėmimu šeimoje bei finansų tvarkymo modeliais, 2025 m. balandžio 5–19 d. „Baltijos tyrimai“ atliko reprezentatyvią Lietuvos gyventojų apklausą pagal tyrimo autorių sudarytą klausimyną.

2025 m. įgyvendinto tyrimo „Moterų ir vyrų finansinės (ne)priklausomybės skirtumai“ **tikslas** – išsiaiškinti, ar skiriasi moterų ir vyrų finansinė nepriklausomybė bei kokie veiksniai tam daro įtaką.

Trumpa tyrimo „Moterų ir vyrų finansinės (ne)priklausomybės skirtumai“ rezultatų apžvalga:

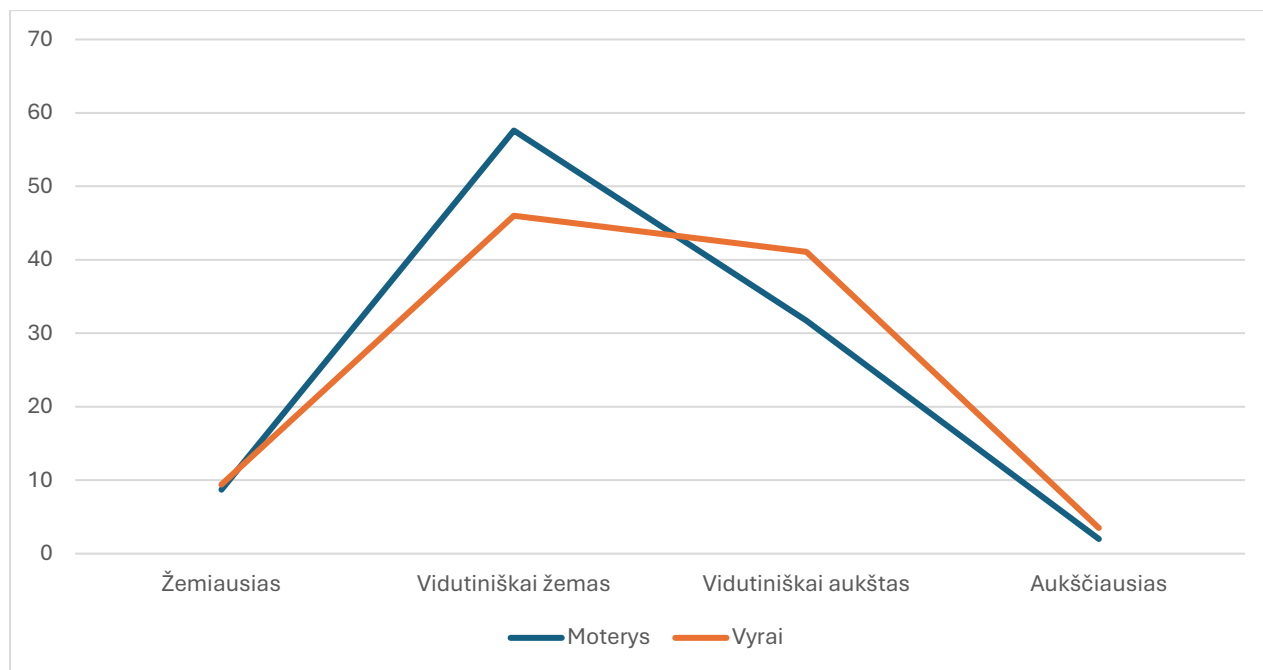
- Atlikto tyrimo rezultatai patvirtino, kad moterų gaunamos pajamos yra mažesnės nei vyrų.
- Didžiausia moterų dalis (27,7%) jaustųsi finansiškai nepriklausomomis, jei jų mėnesio pajamos siektų bent 1 501 Eur pajamų, o didžiausia vyrų dalis (25,8%) – bent 2 001 Eur.
- Tik trečdalis (apie 32 %) Lietuvos gyventojų tikisi būti finansiškai nepriklausomais pensijoje, beveik pusė (apie 49 %) tokia galimybe netiki.
- Lietuvos gyventojų finansinis raštingumas daugiausia apima kasdieninių finansų tvarkymą ir nėra orientuotas į tolimą perspektyvą (ilgalaikį planavimą). Iš visų tyrime dalyvavusių asmenų tik 8,7 % moterų ir 9,2 % vyrų imasi veiksmų, susijusių su orios senatvės užsitikrinimu: planuoja santaupas ir tai, iš ko gyvens pensijoje, yra susipažinusios(-ę) su II ir III pensijų pakopomis bei apsisprendusios(-ę) dėl dalyvavimo jose. Papildomomis pajamomis rūpinasi taip pat nedidelė dalis gyventojų – tik 8,3 % moterų ir 13,1 % vyrų yra nusimatę finansinius tikslus, susijusius su esamo biudžeto išlaikymu ar didinimu bei investavimu.

- Moterų ir vyrų pajamų šaltiniai skiriasi: moterys rečiau gauna aktyvias ir privačias pajamas. Tačiau pažymėtina, kad pensiją gauna žymiai daugiau moterų nei vyrų – atitinkamai 32,3 % ir 21,8 %. Vyrų dažniau gauna aktyvias ir privačias pajamas: darbo užmokestį (63,8 %), individualios veiklos pajamas (7,7 %), dividendus ir kitas pajamas iš turto ar būsto (3,5 %).
- Apie 47 % moterų ir 51 % vyrų teigia esantys tikrai arba greičiau finansiškai nepriklausomi. Kaimo vietovėse tokių asmenų yra maždaug 6 % daugiau – save finansiškai nepriklausomais laiko apie 50 % moterų ir apie 44 % vyrų. Stebimas skirtumas tarp lyčių gali būti aiškinamas tiek moterų mažesniais atlyginimais, tiek visuomenėje vis dar vyraujančiais lyčių stereotipais.
- Daugiau moterų nei vyrų mano tinkamai planuojančios savo finansus – atitinkamai 74 % moterų ir 68,8 % vyrų. Be to, moterys dažniau praktikuoja kasdienį finansų planavimą bei atsakingumą finansų srityje:
 - seka savo pajamas ir išlaidas, stengiasi jas subalansuoti – 40 % moterų ir 36,1 % vyrų;
 - seka ir planuoja išlaidas iš anksto – 35,2 % moterų ir 31,6 % vyrų;
 - visada laiku apmoka sąskaitas ir mokesčius – 42,8 % moterų ir 39,1 % vyrų;
 - planuoja kasdienes pirkinius ir nepasiduoda emocijoms pirkti impulsyviai – 33,2 % moterų ir 24,3 % vyrų.
- Vyrų aktyviau dalyvauja ilgalaikiuose ar struktūrizuotuose finansiniuose sprendimuose, susijusiuose su investavimu ir kredito valdymu. Didesnė dalis vyrų nei moterų teigia, kad:
 - yra susipažinę su kredito, paskolų ir draudimo sąlygomis bei reguliariai moka įmokas – 13,6 % vyrų ir 6 % moterų;
 - gauna pelną iš santaupų ar investicijų – 3,7 % vyrų ir 1,2 % moterų.
- Moterys ir vyrai skirtingai tvarko savo finansus: moterys skolinasi rečiau nei vyrai ir jaučia mažesnę paskolų naštą. Jos dažniau nei vyrai teigia iš viso neturinčios paskolų – atitinkamai 74 % moterų ir 62,6 % vyrų. Tuo tarpu vyrai beveik dvigubai dažniau nurodo jaučiantys labai didelę paskolų naštą – 16,1 % vyrų ir 8,8 % moterų.
- Egzistuoja finansinio raštingumo atotrūkis tarp moterų ir vyrų, ką patvirtina tyrimo rezultatai – moterys rečiau investuoja. Tyrimų duomenimis, beveik dvigubai daugiau moterų nei vyrų laikosi nuomonės, kad trūksta žinių investavimui (atitinkamai 41 % ir 23 %). Vyrų aktyviau dalyvauja ilgalaikiuose ar struktūrizuotuose finansiniuose sprendimuose, kurie susiję su investavimu ir kredito valdymu, pavyzdžiui, dažniau turi finansinius tikslus, siekia padidinti biudžetą, investuoja (8,3 % moterų ir 13,1 % vyrų).
- Sprendimus dėl kasdinių pirkinių dažniau kartu priima jaunesnės poros ir didesnes pajamas turintys namų ūkiai. Tačiau sprendimų priėmimas šeimoje dėl finansų ir turto įsigijimo atskleidžia lyčių galios disbalansą. Tyrimo duomenys rodo, kad kuo aukštesnes pajamas namų ūkyje uždirba vienas iš asmenų, tuo didesnę įtaką jis turi sprendimų priėmime, o moterų pajamos, palyginti su vyrų, yra mažesnės – tai išryškina lyčių galios netolygumą priimanant sprendimus, susijusius su finansais.

Kadangi tyrimo metu išryškėjo moterų ir vyrų pajamų, finansų tvarkymo įpročių bei finansinio raštingumo skirtumai, kurie turi reikšmingą įtaką finansinei nepriklausomybei, buvo sukurtas finansinės nepriklausomybės indeksas – finansinės nepriklausomybės lygmuo (toliau – FNL).

1. FNL sudaro 6 komponentai: motyvacija būti finansiškai nepriklausomu, asmeninės pajamos, dabartinė finansinė nepriklausomybė (subjektyvi), dabartinis finansinis / materialinis saugumas, saugumo prognozė senatvėje (subjektyvi) ir finansinis raštingumas.
2. FNL labiau tinka bendram visuomenės narių finansinės nepriklausomybės lygiui matuoti nei skirtumams tarp moterų ir vyrų išryškinti, nes jį sudaro komponentai, kuriuose vienoje srityse pirmauja vyrai, kitose – moterys. Vyrų turi didesnes pajamas ir daugiau investuoja, o moterys geriau tvarko kasdienius finansus bei geba išgyventi turėdamos mažesnius finansinius išteklius ir pan.
3. Sukurtas finansinės nepriklausomybės indeksas (FNL) iš keturių lygmenų – žemiausio, vidutiniškai žemo, vidutiniškai aukšto ir aukščiausio – parodė, kad:
 - a. Daugiau kaip pusė Lietuvos gyventojų (52,3 %) turi vidutiniškai žemą FNL. Kiek daugiau nei trečdalis (36 %) patenka į vidutiniškai aukšto FNL grupę. Į aukščiausio ir žemiausio FNL grupes patenka santykinai nedidelė dalis tiek moterų, tiek vyrų.
 - b. Moterų FNL vidutiniškai žemesnis nei vyrų: žymiai daugiau moterų (57,6 %) nei vyrų (46,0 %) patenka į vidutiniškai žemo FNL grupę, o vyrų, palyginti su moterimis, daugiau į vidutiniškai aukšto FNL grupę.
 - c. Finansinės nepriklausomybės lygmuo susijęs su gaunamų pajamų rūšimi. Aukštesnis FNL siejamas su darbo ar investicinėmis pajamomis, o žemesnis – su pajamomis iš socialinės paramos šaltinių ar pensijos. Vyrų individualios veiklos pajamos siejamos su aukštesniu FNL, o moterų – su žemesniu.
 - d. Moterys skolinasi žymiai rečiau nei vyrai, o su skolomis ir paskolomis geriau tvarkosi aukštesnį FNL turinčios moterys.
 - e. Ambicingesnį finansinės nepriklausomybės lygmens supratimą apsprendžia aukštesnis FNL.
 - f. Santykiai šeimoje priklauso nuo sutuoktinių ar partnerių finansinės nepriklausomybės lygmens. Tai ypač svarbu moterims, kurių finansinės nepriklausomybės lygmuo vidutiniškai žemesnis nei vyrų.
 - g. Kuo aukštesnis FNL, tuo dažniau asmenys prisiima atsakomybę už finansų tvarkymą, rečiau kyla nesutarimų dėl bendrų išlaidų ir savarankiškiau priimami sprendimai dėl profesinės karjeros.

Moterų ir vyrų pasiskirstymas pagal FNL, %:

Apibendrinant mokslinės literatūros ir duomenų, susijusių moterų ir vyrų finansinė nepriklausomybė, apžvalgą bei 2025 m. Lietuvoje atlikto tyrimo „Moterų ir vyrų finansinės (ne)priklausomybės skirtumai“ rezultatus, galima teigti, kad nors beveik pusė Lietuvos gyventojų mano, jog finansinė nepriklausomybė nepriklauso nuo lyties, tačiau realūs pajamų, finansų tvarkymo įpročių bei finansinio raštingumo skirtumai tarp moterų ir vyrų rodo priešingą situaciją.

Rekomenduojama atkreipti dėmesį į šiuos aspektus: būtina stiprinti moterų ekonominį įgalinimą, skatinti lygiavertį sprendimų priėmimą šeimoje, mažinti pajamų skirtumus tarp lyčių ir regionų bei keisti visuomenės požiūrį į tradicinius vaidmenis finansų srityje. Tik kompleksinės priemonės, apimančios švietimą, darbo rinkos politiką ir socialinę apsaugą, gali padėti kurti lygiavertę, finansiškai ir socialiai saugią visuomenę.